

apolsar i secar figues, porgar i trencar olives, pelar panolles, ametles i nous, picar i ventar fesols i cigrons, triar cacaus, criar coloms, conills, gallines, pollastres, porc. Fer conserves de tomata, confitures. Penjar tomates, raïm, pomes, peres, melons, i alls.

Per Nadal pastar els pastissets. A Pasqua fer les rosques, flaons i congres. A l'agost, prims, almendrados, coques celestials i madalenes.

Cada setmana es pastava el pa i es feien alternativament, corrucos, prims amb figues, reganyades, cócs amb magre, amb tomata, amb peix o sepió. Cócs amb mel, amb malcoça. Quan era la temporada, de poma, cireres, raïm o codony.

Ací he presenciat com es treu una negra i grossa sangonera de la boca d'un matxo. Assistit a les visites dels veterinaris. També he vist la consulta junta de tres metges, desplaçats des de Castelló, per diagnosticar la malaltia de l'àvia. Vaig ajudar Laurentino en una operació menor practicada a la iaia. També s'han fet sopars d'amics dels meus tios.

Un dia al mes es rebia la capelleta de la visita domiciliaria.

Quinzenalment venia una cosidora, la tia Centeta Gassulla i repassava la roba, confeccionava les prenyes de roba interior i de la llar que feia falta.

Al desembre es reunia tota la família per a la matança del porc. Era una festa, sobretot per als menuts, que estiràvem la cua, apretàvem el burro de farcir i jugàvem amb la bufeta que el tio Paco s'encarregava d'unflar i penjar del sostre del pati. El moment més agradable era el sopar. Tota la família sentada a la llarga taula de blanques tovalles.

Un dia a l'any venia un senyor amb una màquina de fer fideus i d'ella veia com sortien el fideus que es podien necessitar per a tota la família. La iaia li donava la farina, ell feia la pasta, la introduïa a poc a poc a la màquina, feia pressió i d'una reixeta veia com sortien tires llargues de fideus. Quan mesuraven uns 50 cm amb un tallant els separava i els dipositava damunt de pals horitzontals que s'havien cobert amb teles blanques prèviament. Quan els fideus estaven secs es trocejaven i es guardaven dins de saquets de roba.

De tant en tant, la tia Malena del Rull verguetjava la llana del matalassos. Amb quina gràcia cosia les teles i feia passar les vetes! Què a gust es dormia amb el matalassos tous!

Els dissabtes, la iaia rebia a unes dones del poble, xarrava una estona amb cadascuna i dins del cabasset sempre s'emportaven algun obsequi. Aleshores era la mena de fer almoïna.

Davant l'estable veia com l'esquilador rapava les cavalleries. Com ensacaven el gra del graner i les garrofes de la garrofera. Però el que em resultava més encisador, i em tenia quieta mirant en les mans d'un home, Cento el Ranet, amic del meu iaio, que amb destresa premien brins de palla de sègol del sol, els subjectava a un gros clau de ganxo que hi havia a la paret i acordellava els bencills, sufi-

cients que es necessitaven cada any per a nugar les garbes de cereal segat als mesos de maig i juny. Després es traslladarien a les eres per a batre-les.

Com que em quedava mirant el seu treball, el tio Cento em feia preguntes i xarravem. Qui anava a dir que anys després seriem família! Però el no ho va aplegar a veure.

De l'esdeveniment que sí va ser l'artífex, junt amb Donís i Pepe la Caseta, va ser el viatge a Madrid, l'any 1902, per a tractar la compra del mas amb la seua propietaria, la marquesa de santa Genoveva. Aleshores tota una aventura fer un viatge tan llarg amb un tren lent, d'incomodes seients de fusta, eixir d'un poble per anar a la capital d'Espanya, per veure si la propietaria voldria vendre les terres i fer el tracte de compravenda.

Tot va finalitzar bé i el tio Cento, satisfet, contava com va ser aquest viatge i anècdotes que hi van succeir. Per mig de mon pare, Miguel Escof, sé la sorpresa que va ser per al tio Cento la meravella de la llum elèctrica madrilenya, acostumat a la llum del cresol. La frase que deia, i ho resumís bé, es la que va dir la marquesa a la seua minyona "Paquita, enciende la luz que estos hombres se van a caer".

Feta la compra de les terres, van reunir els diners i els van transferir a la marquesa. Per altra banda, els tres compradors, van fer tres parts del terreny i les van sortejar. A Pepe Moliner li va correspondre la Caseta del procurador. A Donís la Mosquera, que després es va unir al mas d'Albert. A Cento la Mosquera Sant Josep, on hi havia una casa que encara roman, construïda amb la finalitat de quedar-se els treballadors quan es desplaçaven des de la Mosquera, per a treballar aquesta part de les propietats de la marquesa.

Aquest mas es va ampliar amb noves construccions, domicilis, magatzems, granges, cisternes i en pocs anys van